

საქართველოს საგადასახადო სისტემის გამოწვევები პანდემიურ და პოსტ-პანდემიურ პერიოდში

მურმან ციქუბაძე

თბილისის თავისუფალი აკადემიის ასისტენტ პროფესორი, ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი, tsikubadzemurman@gmail.com

ანოტაცია

საქართველოსა და ზოგადად მსოფლიოსთვის კოვიდ-19-ით გამოწვეული პანდემია ერთგვარ გამოცდად იქცა, რომელმაც განსაკუთრებული მასშტაბი შეიძინა და სრულიად შეცვალა ჩვენი ცხოვრების ყოველდღიურობა. პანდემია შეეხო ყველა სფეროს, ფაქტობრივად გამოწვევების გარეშე და ერთგვარი გამოცდა მოუწყო თითოეულ ქვეყანასა და ამ ქვეყნის სისტემებს.

პანდემიის პროცესში, ქვეყნის ეკონომიკის გადასარჩენად კიდევ უფრო დიდი მნიშვნელობა შეიძინა საგადასახადო სისტემამ, როგორც ერთგვარმა იარაღმა, რომლის სწორ გამოყენებაზეც არის დამოკიდებული ის შედეგები, რომელსაც მიიღებს ქვეყანა პანდემიურ და პოსტპანდემიურ პერიოდში.

საგადასახადო სისტემა არის ქვეყნის ეკონომიკური და ფინანსური ინფრასტრუქტურის მნიშვნელოვანი ნაწილი. სწორედ მისი მეშვეობით ხორციელდება ფინანსური ანგარიშსწორება სწრაფად, უსაფრთხოდ და საიმედოდ. ეს კი ფინანსური და ფულადი ბაზრების გამართული ფუნქციონირების ერთ-ერთი მთავარი წინაპირობაა. საბოლოოდ კი ხელს უწყობს, ზოგადად ეკონომიკის სტაბილურობასა და ეფექტიანობას. საგადასახადო სისტემის სრულყოფასთან დაკავშირებული საკითხები, საქართველოს ეკონომიკური განვითარების პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი საკითხია. ქვეყნის ეკონომიკური სისტემის გამართული ფუნქციონირება მნიშვნელოვანადაა დამოკიდებული, სახელმწიფოს მიერ გატარებულ საგადასახადო პოლიტიკასა და საგადასახადო სისტემის გამართულ მუშაობაზე. გადასახადები თავის მხრივ, სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკაზე ზემოქმედების ინსტრუმენტია. საგადასახადო სისტემის სრულყოფასთან დაკავშირებული საკითხები, ყოველთვის არის და იქნება ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი საკვანძო საკითხი, ეს კიდევ უფრო ცხადად გამოჩნდა მიმდინარე კრიზისის დროს.

კვლევაში გაანალიზებულ იქნა, საგადასახადო გამოწვევები რაც პანდემიის და პოსტ პანდემიის პერიოდში აქვს ჩვენს ქვეყანას და მიმოხილულ იქნა ის გადაწყვეტილებები, რომლებმაც ნაწილობრივ უპასუხეს ამ გამოწვევებს.

მნიშვნელოვანი იყო საშემოსავლო გადასახადთან დაკავშირებული 150 ლარამდე შეღავათი, თუმცა გაუგებარია 2020 წლის ნოემბრის თვე, რომელზეც არ გავრცელდა შეღავათი და ათასობით ლარის ხარჯი მიიღეს კომპანიებმა. მისაღებად შეგვიძლია მივიჩნიოთ ტურიზმის დახმარების პაკეტის საგადასახადო შეღავათების ნაწილი, თუმცა სამწუხაროდ ეს არ იყო მასშტაბური. ასევე პოზიტიური სიახლე იყო, იჯარასთან დაკავშირებული შეღავათი, როდესაც დარიცხვის მაგივრად საკასო მეთოდით დაბეგვრა შემოიღეს კონკრეტულ თვეებში, თუმცა ეს არ არის საკმარისი. აუცილებელი იყო და არის შეღავათიების დღგ-ზე გავრცელება, მისი რამდენიმე პროცენტით შემცირება რათა დახმარება რეალურად იყოს მასშტაბური და უფრო ხელშესახები. აუცილებელია ქონების გადასახადის გადავადება ან გაუქმება იმ ტიპის ბიზნესებისთვის რომელთაც, რადიკალურად შეუუმცირდათ შემოსავლები ან დაიხურნენ. ამ დრომდე გაუგებარია, საპენსიო სისტემის გამოუყენებლობა ამ პროცესში, აუცილებელია საპენსიო სისტემის სავალდებულო პრინციპთან დაკავშირებით მიდგომის გადახედვა, რადგან ამ საუკუნოვანი ტიპის კრიზისის დროს გაუგებარია, სრულიად მონოლითურად, ხელშეუხებლად გაგრძელდეს საპენსიო გადასახადების სავალდებულობის პრინციპი.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახადო სისტემის გამოწვევები, პანდემია და ეკონომიკური კრიზისი, საგადასახადო შეღავათები, საპენსიო სისტემა, ფინანსური ანგარიშგება, ფულადი კომპენსაცია.

პანდემიის პროცესის დაწყებასთან ერთად, პირველი შოკის შემდეგ, მსოფლიოს ქვეყნებმა დაიწყეს საგადასახადო სისტემის, როგორც ბერკეტის გამოყენება, ისე რომ ეკონომიკას ნაკლები დარტყმა მიეღო. ამ პროცესში განსაკუთრებით განვითარებულმა ქვეყნებმა, საგადასახადო

ცვლილებების მთელი წყება წარადგინეს.

ამ კუთხით, გამონაკლისი არც საქართველოა. შემუშავდა სტრატეგია, რომლის მიხედვითაც გამოიყო, ყველაზე მოწყვლადი ბიზნესები და მათზე მოხდა საგადასახადო შეღავათების პირველი განხორციელება. აღსანიშნავია ისიც, რომ გარკვეული შეღავათი გახდა, არა მხოლოდ სემინტური სფეროს მიხედვით, არამედ გარკვეულ წილად, პროგრესული თვითონ გადასახადის სახეობის მიმართ; კერძოდ საშემოსავლო გადასახადის მიმართ.

პირველი მნიშვნელოვანი შეღავათები შეეხო ტურიზმის სფეროს, რომელიც შეგვიძლია დავყოთ სამი ნაწილისგან: ის ბიზნესოპერატორები, რომლებზეც შეღავათი გავრცელდა, საშეღავათო პერიოდი და საშეღავათო პერიოდით სარგებლობის პროცედურა.

2020 წლის 16 მარტს, გამოცხადდა ტურიზმის სექტორში დასაქმებული პირების გადასახადების გადავადების შესახებ ინფორმაცია. მათ მიეცათ უფლება, საშემოსავლო და ქონების გადასახადი გადაევადებინათ იმავე წლის პირველ ნოემბრამდე, შემდეგ კი საერთოდ ჩამოაწერეს მიდინარე პერიოდში დარიცხული დავალიანებები.

შეღავათების პირველ ტალღაზე, გადასახადების გადახდის გადავადების შეღავათი შეეხო, შემდეგი პერიოდების მიხედვით დარიცხულ გადასახადებს:

- გადახდის წყაროსთან დაკავებული გადასახადის დეკლარაციის საფუძველზე - 2020 წლის მარტი, აპრილის, მაისის და ივნისის თვეებში სავადო თარიღებით დარიცხულ: თებერვლის, მარტის, აპრილის და მაისის საანგარიშო პერიოდების გადასახადს.
- საშემოსავლო გადასახადის წლიური დეკლარაციის საფუძველზე - 2019 წლის საანგარიშო პერიოდის მიხედვით დარიცხულ საშემოსავლო გადასახადს და აღნიშნულის საფუძველზე - 2019 წლის საანგარიშო პერიოდის მიხედვით დარიცხულ, საშემოსავლო გადასახადს და აღნიშნულის საფუძველზე 2020 წლის 15 მაისს, სავადო თარიღით დარიცხულ მიმდინარე (საავანსო) გადასახადს.
- საწარმოს ქონების გადასახადის, წლიური დეკლარაციის საფუძველზე - 2019 წლის საანგარიშო პერიოდის მიხედვით დარიცხულ ქონების გადასახადს და მის საფუძველზე, 2020 წლის 15 ივნისს სავადო თარიღით დარიცხულ ქონების (საავანსო) გადასახადს.

შეღავათი შეეხო საიჯარო მომსახურებასაც, კერძოდ კი საიჯარო მომსახურების დაბეგვრა დაიწყო არა დარიცხვის, არამედ საკასო მეთოდით, დროის კონკრეტულ პერიოდზე.

სსკ-ის 309-ე მუხლის 113-ე ნაწილში, მიმდინარე წლის 5 იანვარს განხორციელებული ცვლილების შესაბამისად, პირი უფლებამოსილია როგორც 2020 წლის 1 მარტიდან, 6 კალენდარული თვის (საანგარიშო პერიოდის), ასევე 2020 წლის 1 დეკემბრიდან, 6 კალენდარული თვის (საანგარიშო პერიოდის) განმავლობაში გაწეული იჯარის/ლიზინგის მომსახურებაც დღ-ით დაბეგროს, ამ მომსახურების საკომპენსაციო თანხის/თანხის ნაწილის, ფაქტობრივად გადახდის საანგარიშო პერიოდში.

ასევე მნიშვნელოვანი იყო, სახელმწიფოს მიერ შემოღებული ფულადი კომპენსაციები, ერჯერადი 300 ლარიანი, და რამდენიმე თვიანი 200 ლარიანი კომპენსაციები.

ყველაზე მასშტაბურ შეღავათად შეგვიძლია მივიჩნიოთ, საშემოსავლო გადასახადის ნაწილისგან გათავისუფლება გარკვეული პირობებით, რომელიც შეეხო ყველა სფეროს და ყველა კატეგორიის კომპანიას. საგადასახადო შეღავათი მოქმედებდა 750 ლარამდე გაცემულ ხელფასებზე. თავდაპირველად, 2020 წლის 1 დეკემბრიდან 6 კალენდარული თვის განმავლობაში, დამქირავებელი უფლებამოსილი იყო შეემცირებინა (ბიუჯეტში არ შეეტანა) დაქირავებულისთვის გაცემული 750 ლარამდე ხელფასიდან დაკავებული და გადასახდელი

საშემოსავლო გადასახადი, თუ ამ დაქირავებულის მიერ, ამავდამქირავებლისგან 1 კალენდარული თვის განმავლობაში მიღებული ხელფასი 1500 ლარს არ აღემატებოდა. აღნიშნული შეღავათის მიზანი იყო, დამსაქმებლებს ჰქონოდათ შესაძლებლობა, მაქსიმალურად მეტი სამუშაო ადგილი შეენარჩუნებინათ და დაქირავებული პირებისთვის აენაზღაურებინათ მათი ხელფასები.

თუმცა, ამ საგადასახადო საშეღავათო პაკეტის მიუხედავად, კვალავ რჩება უამრავი მოსაზრება, რომ სათანადოდ ეფექტურად არ იყო და არ არის გამოყენებული ქვეყნის საგადასახადო სისტემა. მაგალითისთვის, შეღავათი არ შეხება დამატებული ღირებულების გადასახადს. გადასახადს, რომელიც ყველაზე აქტიური და მასშტაბურია საქართველოში მოქმედ 6 გადასახადს შორის, რადგან კრიზისი შეეხო ერთდროულად ყველა სეგმენტს, სააფთიაქო ბიზნესის გარდა, რომელიც ისედაც გათავისფლებულია დღგ-სგან საქმიანობის დიდ ნაწილში, ვფიქრობ რომ დღგ-ს განაკვეთი უნდა გადახედილიყო და გადაიხედოს თუნდაც 2-3%-ის ფარგლებში. შესაძლო საბიუჯეტო დეფიციტი უნდა შევსებულიყო, გარკვეული სახელმწიფო პროექტების გადავადებითა და მიღებული სესხების, ამ მიმართულებით გამოყენებით. ეს იქნებოდა და იქნება ყველაზე მასშტაბური და რეალურად ეკონომიკისთვის წამახალისებელი საგადასახადო შეღავათი, რაც ერთდროულად იქნებოდა, გარკვეული შვება როგორც ბიზნესისთვის, ასევე ფიზიკური პირებისთვის, განსაკუთრებით მაშინ, როცა უმუშევრობის დონე გაიზარდა პანდემიის პროცესში.

საგადასახადო სისტემის მორიგი გამოწვევაა ისიც, რომ პანდემიის პერიოდში მთავრობის მიერ, ეპიდემიოლოგიური ვითარების გაკონტროლების მიზნით შემოღებული შეზღუდვებით მთელ რიგ სამეწარმეო დარგებში, მეწარმე სუბიექტებს შეუჩერდათ საქმიანობა, თუმცა არ შეჩერებიათ ამ სამეწარმეო საქმიანობისთვის, ქონების გადასახადების გადახდის ვალდებულება. მიუხედავად გარკვეული დროით გადავადებისა, მეწარმეებს მაინც დააწვათ უმძიმეს ტვირთად აღნიშნული გადასახადი, რაც ხელს უშლის მათი ეკონომიკური საქმიანობის სტაბილურობას და სამუშაო ადგილების შენარჩუნებას. ვფიქრობ რომ სახელმწიფო კეთილდღეობისთვის აუცილებელია მსგავსი ფაქტორების გათვალისწინება და ბიზნეს სუბიექტებისთვის, შეღავათის მიცემა ქონების გადასახადის ნაწილშიც.

საგადასახადო სისტემის ხარვეზი იყო ის ფაქტიც, რომ ცნობილი „150“ ლარიანი შეღავათი არ გავრცელდა 2020 წლის ნოემბრის თვეზე, რაც არაფორმალურად აიხსნა როგორც „ტექნიკური ხარვეზი“, რეალურად კი სრულებით ალოგიკური იყო ნოემბრის თვის გამოტოვება, მაშინ როცა სწორედ ეს თვე გამოირჩეოდა პანდემიის დარტყმის დიდი მასშტაბით.

ასევე პრობლემა აღმოჩნდა და არის, სავალდებულო დაგროვებითი სისტემა, რომელიც რა თქმა უნდა ფორმალურად არ შეგვიძლია გადასახადით მივიჩნიოთ, თუმცა იდენტური გამოწვევა იყო და არის, პანდემიის პროცესში. საპენსიო პროცენტები არამცთუ არ შემცირდა, დაბრუნდა, ან გაუქმდა დროებით, არამედ არანაირი შეღავათი არ გავრცელდა პანდემიის არცერთ მონაკვეთზე, ამ დრომდე. თუ საპენსიო სისტემის მთავარი მიზანი მოქალაქის უზრუნველყოფაა, მაშინ როდესაც მოქალაქე ყველაზე მეტად მოწყვლადია, გაუგებარია ამ ტიპის მასშტაბის მქონე კრიზისის დროს, როგორ არ მოხდა, რაიმე ტიპის საპენსიო შეღავათის დაწესება.

გაუგებარია ისიც რომ, პანდემიის პერიოდში ფაქტობრივად, ყველა ბიზნესოპერატორს კატეგორიების მიხედვით სახელმწიფო თხოვს სავალდებულო ანგარიშგების წარდგენას, ბუღალტრული აღირცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხევედლობის სამსახურში. აღნიშნული წესი მე-4 კატეგორიის საწარმოთათვის, პირველად იქნება სავალდებულო სწორედ პანდემიის პერიოდში, ეს ბიზნესისთვის არის დამატებითი საკმაოდ სოლიდური ხარჯი და შესაბამისად სტრესი, ისედაც კრიზისულ პერიოდში. ვფიქრობ, გაცილებით მეტ სარგებელს

მოუტანს ბიზნესს და სახელმწიფოს ამ ვალდებულების გადავადება, ვიდრე პანდემიამდე დაგეგმილი მოთხოვნების შესრულება, მაგრამ ისიც უნდა ვაღიაროთ, რომ უკვე საკმაოდ დაგვიანებულია ამ მიმართულებით, ცვლილებების განხორციელება.

რომ შევაჯამოთ, საქართველოს საგადასახადო სისტემას უამრავი გამოწვევა ჰქონდა და აქვს, პანდემიურ და პოსტ-პანდემიურ პერიოდში, რომელთა ნაწილზე გარკვეული პასუხი იქნა გაცემული, თუმცა ეს იყო და არის არასაკმარისი. მისაღებია, საშემოსავლო შეღავათი, ისევე როგორც ტურიზმის სექტორის აქცენტირებული შეღავათები. იჯარის შეღავათი მათ შორის იყო ნაწილობრივი შვება, თუმცა მეორე მხრივ გაუგებარი, რატომ არ მოხდა ფაქტობრივად არანაირი შეღავათის დაწესება დღე-სთან დაკავშირებით, რომელიც იქნებოდა რეალურად ყველაზე მასშტაბური და ხელშესახები წახალისება და გადარჩენა, უამრავი ბიზნეს ოპერატორისათვის. ასევე მიუღებელია, როგორ დარჩა სავალდებულო საპენსიო დაგროვებითი სისტემა უცვლელად პანდემიის პროცესში, როდესაც ყველაზე მეტად უჭირს მოქალაქეს, რატომ არ მიეცა არჩევანი თავად ფიზიკურ პირს, საპენსიო პროცენტების გამოყენებასთან დაკავშირებით, ან რატომ არ გაუქმდა/შემცირდა მწვავე პანდემიის პერიოდში, საპენსიო პროცენტები. მიუღებელია ისიც, რომ მიმდინარე პერიოდში, მაშინ როცა სახელმწიფო, მცირე და საშუალო ბიზნესის გადარჩენით უნდა იყოს დაკავებული, აიძულებს ამ ტიპის ბიზნესს, კონცენტრირდნენ სავალდებულო დამატებით, საკმაოდ მნიშვნელოვან ანგარიშგებებზე და გაწიონ დამატებით ათასობით ლარი, ამ ტიპის კრიზის დროს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მიზნობრივი სოციალური დახმარების მიღების ინსტრუქცია. https://www.mof.ge/images/File/kompensacia/miznobrivi_socialuri_daxmareba_moqalaqeebs.pdf
2. საქართველოს ხელისუფლების ანტიკრიზისული, სოციალურ-ეკონომიკური გეგმის II ეტაპი - მიზნობრივი სოციალური დახმარება, მოქალაქეების დახმარების მიღების ინსტრუქცია. https://www.mof.ge/images/File/kompensacia/kompensaciebis-mig-instr.pdf?fbclid=IwAR1n5-NtDxN83MkT4SVK4cQhQAe6_o2SP-kR-jS9Vu4P5lsU_jPernPwPvhA
3. შემოსავლების სამსახურის ანგარიში 2020. https://www.rs.ge/Media/Default/Docs/%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%98%202020_GE.pdf
4. კომპენსაციების გაცემის წესი, შემოსავლების სამსახური. <https://www.rs.ge/Covid19?cat=3&tab=1>
5. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717>
6. ფინანსთა მინისტრის ბრძანებები <https://www.rs.ge/Legislation?cat=7&tab=1>
7. საქართველოს ბიზნეს ასოციაცია. <https://bag.ge/ge/advocacy/ongoing-topics?n=1506&i=12&m=&y=>
8. KPMG ჯორჯია, ახალი კორონავირუსის გავრცელებით განპირობებული საგადასახადო ცვლილებები და მასთან დაკავშირებული გამოწვევები. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ge/pdf/2020/04/ge-ge-kpmg-georgia-tax.pdf>
9. ფორბს საქართველოს, უმუშევრობა პანდემიის პირობებში – გლობალური სურათი და საქართველო. <https://www.forbeswoman.ge/post/covunemployment>
10. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, დასაქმება და უმუშევრობა. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevropa>
11. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური. <https://saras.gov.ge/>
12. ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის ზედამხედველობის სამსახური, ანგარიშგების პორტალი. <https://reportal.ge/>

Challenges of the tax system of Georgia in the pandemic and post-pandemic period

Murman Tsikubadze

Free Academy of Tbilisi Assistant Professor, Doctor of Business Administration mtsikubadze@freeacademy.edu.ge

Abstract

The pandemic caused by Kovid-19 for Georgia and the world in general has become a kind of test, which has acquired a special scale and completely changed our daily lives. The pandemic affected all areas, virtually without exception, and provided a sort of test for each country and its systems.

In the process of the pandemic, the tax system became even more important in saving the country's economy, as a kind of tool, the correct use of which depends on the results that the country will get in the pandemic and post-pandemic period. The tax system is an important part of the country's economic and financial infrastructure. It is through it that financial settlement is carried out quickly, safely and reliably. This is one of the main preconditions for the proper functioning of the financial and money markets. Finally, it contributes to the stability and efficiency of the economy in general. Issues related to the improvement of the tax system are the most important issues of Georgia's economic development policy. The proper functioning of the country's economic system depends significantly on the tax policy pursued by the state and the proper functioning of the tax system. Taxes, in turn, are a tool for the state to influence the economy. Issues related to the improvement of the tax system have always been and will be the most important key issue of economic policy, it became even clearer during the current crisis. The study analyzed the tax challenges that our country faces during the pandemic and post-pandemic period, and reviewed the solutions that partially addressed these challenges. The income tax rebate of up to GEL 150 was significant, although it is unclear how the month of November 2020 was not covered and the companies received thousands of GEL in expenses. To get it we can consider it a part of the tax benefits of the tourism assistance package, however unfortunately it was not large-scale. There was also positive news, a lease rebate, when cash method of taxation instead of accrual was introduced in specific months, although this is not enough. It was necessary and is to extend the benefits to VAT, to reduce it by a few percent so that the aid is actually large-scale and more tangible. It is necessary to defer or abolish property taxes for those types of businesses that have had their revenues drastically reduced or closed. It is still unclear whether the pension system will not be used in this process, it is necessary to reconsider the approach to the mandatory principle of the pension system, because in this age-old crisis it is incomprehensible to continue the principle of mandatory payment in a completely monolithic manner.